

NOTES AND BOOK REVIEWS

CORRESPONDENȚA LUI NICOLAE DRAGOMIR CU MAGISTRUL SĂU GEORGE VÂLSAN ȘI CU CONSTANTIN BRĂTESCU (INEDITĂ)

AL. PĂCURAR¹

ABSTRACT. – **The Correspondence of Nicolae Dragomir with his Master George Vâlsan and with Constantin Brătescu (Unpublished).** This article, a short excerpt from a book, which is now in process of being published – refers to the correspondence between professor Nicolae Dragomir, who dedicated himself to the study of the profession of sheep breeding of the Mărgineni people (inhabitants from around the city of Sibiu), with his mentor, scientist George Vâlsan, „the spiritual patron” of the Cluj school of geography, as well as professor Constantin Brătescu, director of the Institute of Geography from the University of Cernăuți and editor of the “*Analele Dobrogei*” Journal. For the very first time in geographic literature, representative fragments of this correspondence are analyzed. The emphasis is placed on the advices given by the master to his scholar, so that he may achieve the monography of his birthplace, as well as on the description the master is able to accomplish.

Keywords: *correspondence, the figure of the geographer George Vâlsan, national awareness and geography, Mărginean sheep breeder, the monography of Săliște, Southern Dobruja (Cadrilater).*

1. INTRODUCERE

În arhiva familiei Dragomir s-au păstrat scrisori din corespondența profesorului, unele cu membrii familiei, altele cu consăteni sau cu foști elevi de-ai săi.

Pentru geografi este de interes major corespondența purtată cu doi mari oameni de știință ai perioadei interbelice, George Vâlsan și Constantin Brătescu. De departe cele cinci scrisori trimise lui Dragomir de către mentorul său, savantul George Vâlsan, sunt cele mai impresionante, din care două, îndrăznesc să afirm, că sunt unice în peisajul epistolar geografic românesc, după cum vom vedea. Interesant ar fi să cunoaștem și conținutul scrisorilor pe care Dragomir le-a trimis mentorului său. Se păstrează doar una, pe care profesorul clujean nu a mai trimis-o, cel mai probabil conștientizând îndrăzneala pe care și-a luat-o „*admonestându-și*” mentorul că nu-și cruță eforturile prea mari care nu-i „*dau răgaz nici de odihnă*”!

¹ Babeș-Bolyai University, Faculty of Geography, 400006, Cluj-Napoca, Romania, e-mail: sandu@geografie.ubbcluj.ro

2. SAVANTUL GEORGE VÂLSAN LA CLUJ

Despre savantul George Vâlsan, „de la care au rămas contribuții științifice, unele de strictă specialitate și altele de deschidere de zare asupra geografiei și a vieții”, Emanoil Bucuța (1942, *op.cit.*) spunea: „catedra i-a fost dragă, atât pentru că îi mulțumea setea de cercetare, cât mai ales pentru că-l ținea în legătură cu studenții și-i dădea prilejul să le fie o călăuză și un prieten”, el care, după accidentul feroviar suferit la Ciurea, de lângă Iași, „a fost toată vremea suferind și zâmbetul de pe fața lui de fildeş acoperea greu această suferință” (Emanoil Bucuța, *op.cit.*, p.4).

Personalitatea savantului George Vâlsan a fost de largă cuprindere, având o puternică tentă formatoare de conștiințe naționale vii, căci „profesorul de carte se făcea deseori un profesor de viață”. Poate tocmai de aceea, între magistrul dispus să ofere și astfel de lecții, și învățăcelul Dragomir, „cursist” care își completa studiile la nou înființata universitate românească a Daciei Superioare, și care cunoscuse câteva experiențe majore, precum înființarea școlii românești de la Hunedoara, se stabilește o legătură spirituală mai strânsă.

După studii la București, unde a fost discipolul lui Simion Mehedinți, apoi la Berlin (1911-1912) și Paris (1913-1914), George Vâlsan realizează cel mai amplu studiu de geografie fizică asupra Câmpiei Române, rămas neegalat până astăzi, și publică alte peste 100 titluri științifice. Pentru întreaga sa activitate științifică, a fost ales în 1920 membru al Academiei Române, după ce în 1919 fusese chemat să pună bazele învățământului geografic românesc la Universitatea Daciei Superioare de la Cluj.

Contextul politic intern, axat pe realizarea idealului național de unire a tuturor românilor din provinciile lor geografico-istorice într-un singur stat, la acea vreme un regat constituțional înfloritor, cât și contextul geopolitic internațional, adică începutul mișcărilor revizioniste, l-au determinat pe George Vâlsan să se aplece mai mult asupra laturii formatoare, atât a geografiei, cât și a caracterului elitelor universitare românești, în ceea ce se dorea atunci, anume ca fiecare cetățean să fie o conștiință vie a neamului românesc!.

În spiritul lui Ernest Renan, după care „două lucruri creează o conștiință colectivă: unul e stăpânirea în comun a unei bogate moșteniri de amintiri; celălalt e consimțământul actual, dorința de a trăi împreună, voința de a continua valorificarea moștenirii care a fost primită neîmpărțită”, Vâlsan militează ca și prin geografie, să se făurească conștiința noastră națională, „o forță sufletească în evoluție”, care dă vigoare națiunii!.

Privitor la menirea geografiei în forjarea conștiinței naționale, savantul spune: „Geografia analizând suprafețe, limite, relief, ape, aglomerări etc., dă elemente pentru rezolvarea unor probleme pe care ea nu e obligată să le rezolve [...]. Această rezolvare o face însă cititorul sau cercetătorul pentru fiecare caz particular [...], care își formează o **convingere**. În această privință, geografia are o valoare practică națională mult mai mare de cât se bănuiește. Ea este necesară pentru claritatea conștiinței naționale!” (George Vâlsan, 1921, *op.cit.*, p.22).

La întrebarea retorică „Ce înseamnă a fi Român?”, lansată de Vâlsan la lecția inaugurală a cursului de Geografie la Universitatea din Cluj la 19 noiembrie 1919 (*ibidem*, p.12-13), geografia își găsește alături de celelalte științe identitare – limba și literatura română, istoria, obiceiurile, producțiile culturale etc. – locul său, care reiese din răspuns, pe care tot savantul îl dă: „Înseamnă să mărturisești, prin chiar această numire, originea ta nobilă și mândria de a fi păstrat un astfel de nume. Înseamnă să vorbești această limbă românească, limbă care nu este numai urmașe directă a unei limbi vestite de mare cultură,

ci e și o limbă biruitoare, căci într-o luptă de secole cu dialectele slave și cu alte limbi, le-a învins pe teritoriul său și le-a făcut roabele sale. Înseamnă să locuiești Țara Românească, țară pe care o forțare neîntreruptă de opt sute de ani a izbutit să o rotunjească puțin câte puțin până a adus-o în forma de astăzi – cu munții, cari sunt ai noștri, fiindcă noi le-am dat turmele de oi și doinele – cu dealurile care sunt ale noastre, fiindcă noi le-am împodobit cu grădini și vii și mănăstiri frumoase – cu câmpiile care sunt ale noastre, fiindcă noi le-am lucrat și desțelenit an de an, cucerindu-le prin munca noastră și prin numărul nostru, cu Dunărea care e a noastră, fiindcă noi i-am pus salbe de sate pe amândouă malurile și noi i-am cercetat apele și ostroavele, - cu tărâmul Mării, care e al nostru, fiindcă noi l-am deșteptat la viața pe care nu a mai trăit-o din antichitate. A fi Român înseamnă a fi suferit sute de ani și a se fi bucurat câteva clipe, - a fi plâns atât, încât și cântecele să pară că plâng, - a fi văzut neîncetat distruse începuturile de cultură mai înaltă și totuși a le fi început din nou, - a fi fost jefuit fără milă și de toți sălbatecii și cu toate acestea, în vremuri de liniște a fi dăruit prisos de hrană materială și sufletească vecinilor și chiar popoarelor mai depărtate, - a fi fost întotdeauna izbit în clipele sfinte ale încercărilor de unire națională, și cu toate acestea a fi ocrotit totdeauna începuturile de acest fel ale popoarelor din jur, - a fi fost darnici în sărăcie și mărinoși la izbândă. A fi Român înseamnă a fi păstrat tenacitatea neamului nostru, acea vitalitate misterioasă și nesecată, care s-a putut îndoi, dar niciodată nu s-a frânt, curpen mlădios și tare acoperind în veșmântul său cu flori modeste și parfumate pădurea întregă. Și mai ales a fi Român înseamnă a avea credința că toate aceste însușiri bune ale neamului nostru, pe care le putem arăta cu cinste oricui, nu au avut încă răgazul să se desfășoare în deplinătatea lor, dar că, în numele lor, avem dreptul să cerem libertatea de a le duce la desăvârșire, nu numai pentru gloria noastră, ci și pentru binele lumii întregi”.

Iată concepția savantului vizionar George Vâlsan, care, alături de elitele României monarhice interbelice, s-a străduit să împlinească **datoria vremii lor**, care era în același timp conștient că datorită evoluției implacabile a societății omenești în ansamblul ei, „*generația viitoare și cele următoare vor avea poate reticențe*” în privința ideilor emise. În prezent, lumea mileniului III, cunoaște o evoluție aparte în această eră a globalizării, când mai mult ca oricând, este imperios necesară păstrarea identității și aportul propriu la concertul națiunilor civilizate. Savantul – vizionar încheie lecția inaugurală cu un îndemn de o copleșitoare perenitate: „*datoria generațiilor ce vor veni după noi va fi să îndrepte ce se va dovedi greșit în munca noastră. Dar înainte de a judeca cei viitori Pe care nu-i cunoaștem Și totuși îi iubim, să-și aducă aminte și cât am suferit noi în sângele și în sufletul neamului nostru, și la ce întâmplări mari am fost părtași. Să se gândească și la faptul că adevărurile vremii lor vor înflori pe pământul fecundat prin gândul și simțirea noastră. Și poate atunci câțiva ne vor înțelege și ne vor iubi*”. Iată și pe omul George Vâlsan, care dublează savantul și care, mai ales în ultimul său deceniu de viață, nu ezită să dea „*sfaturi pentru studenți*”.

3. CORESPONDENȚA CU GEORGE VÂLSAN

Am încercat să creionez în câteva rânduri pe mentorul lui Nicolae Dragomir care, începând din vara anului 1919, în calitate de “audient-cursist” își completează studiile pentru a deveni profesor, moment în care este remarcat – avem să arătăm mai jos – de profesorul și totodată directorul Institutului de Geografie a Universității Daciei Superioare, George Vâlsan.

După absolvirea acestor studii și numirea lui în 1923 ca profesor la Liceul „Decebal” din Deva, la 14 noiembrie 1924 George Vâlsan îi scrie, interesându-se de opțiunea lui „pentru Universitate”, pentru licență. Totodată, îl îndeamnă: „*nu uita de monografia Dtale, căci ar fi păcat*”, apreciind că a adus „*contribuțiuni frumoase*”, observând că „*partea pastorală ar trebui întregită cu toate știrile pe care le-ai mai cules*”, promițându-i publicarea în volumul II al buletinului „*Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*”. Mentorul său îl mai sfătuiește: „*Nu te lăsa descurajat de împrejurările vieții și nu pierde bunul început de muncă personală. Câte puțin, dar fă ceva în direcția aceasta*”.

În scrisoarea din 28 iulie 1925, magistrul îl anunță să-și revizuiască pe alocuri materialul pentru publicația „*Astra*” care se publica în toamnă, îndemnându-l să profite de vacanță pentru odihnă, așa cum el însuși intenționează să petreacă o lună la Mare, la sanatoriul CTC, de pe țărmul Mării Negre. La 24 noiembrie 1926, George Vâlsan își felicită învățăcelul pentru premiul „Emmanuel de Martonne” pe care l-a obținut cu articolul „*Oierii Mărgineni*”, publicat în volumul al II-lea al „*Lucrărilor Institutului de Geografie*” de la Cluj, îndemnându-l „*de a continua și mai departe pe aceeași cale a muncii curate și dezinteresate*”, constatând cu satisfacția magistrului care-și vede învățăcelul reușind: „*Iată-te un om celebru! Încoronat cu un premiu pe care nu-l poate obține oricine, cu lucrarea frumos tipărită...*”. Totodată, în privința extraselor, îl sfătuiește: „*unul vei opri pentru biblioteca Institutului, iar unul te rog să nu uiți a-l trimite dlui G.T. Kirileanu, Bibliotecarul M.S. Regelui, la Palatul Regal, București. Dar neapărat să-l trimiți!*”. Iată, avem aici și exemplul unui comportament civic de înaltă ținută, în societatea atât de așezată a României monarhice. Se cuvine să amintim aici că Regele Ferdinand I cel Leal sau Întregitorul, cel căruia Vâlsan îi recomanda lui Dragomir să-i trimită extrasul studiului său, n-a pregetat – cu ce zbulcium personal și familial! – să împlinească visul unirii tuturor românilor! (fig. 1).

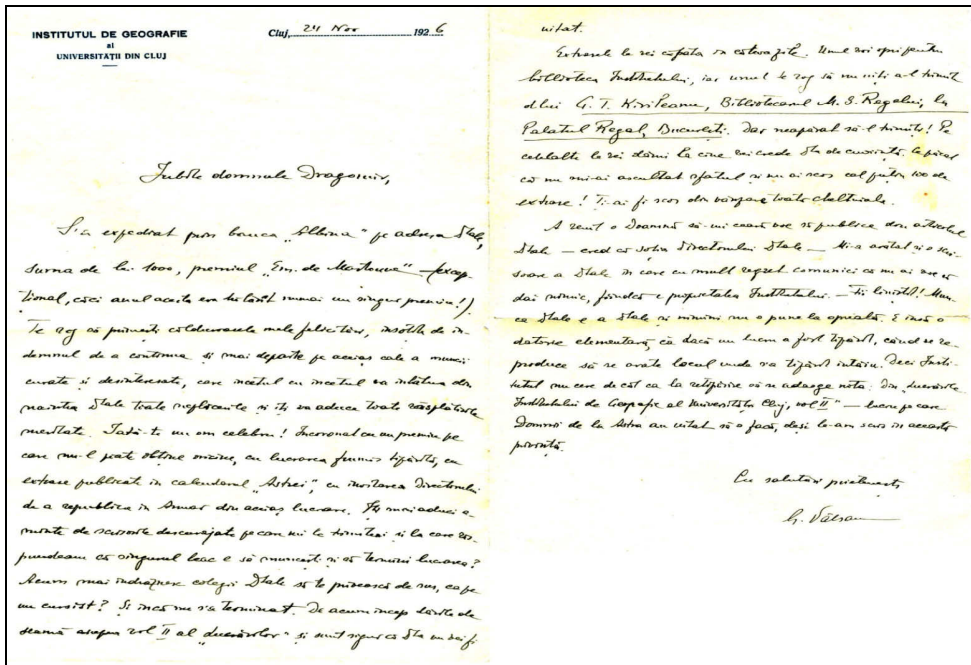

Fig. 1. Scrisoarea adresată de George Vâlsan lui Nicolae Dragomir (24 noiembrie 1926).

Magistrul îl previne pe Dragomir: „Și încă nu s-a terminat. De acum încep dările de seamă asupra volumului II [...] și sunt sigur că Dta nu vei fi uitat”. Așa a și fost, ecourile publicării studiului său au fost numeroase. Se remarcă cele din Statele Unite ale Americii, unde studiul său este citat într-o sinteză a presei geografice – „The Geographical Review” – a Societății Americane de Geografie – American Geographical Society. Acolo, în recenzie care i se face, printre altele, se scrie: „This colorful shepherd life with its characteristic and highly developed practice of transhumance is on the decline throughout the southern Carpathian region. A variety of circumstances has brought this about, primarily: the occupation of the Wallachian plain by an agricultural population, an economic war between Austria-Hungary and Rumania (1886-1900), and the closing for a time of the Carpathian frontier. At present most of the «old shepherds of Săliște, forced to sell their great flocks, have taken up itinerant or fixed trading, have established themselves in the towns of Wallachia, have bought or sold land in Dobruja, and have become artisans despite their former abhorrence of this occupation» („Această viață plină de culoare a păstoritului împreună cu caracteristica sa și cu răspândita practică a transumanței se află în declin în întreaga regiune a Carpaților sudici. O diversitate de circumstanțe a condus la această stare de lucruri, printre care, în principal: ocuparea câmpiei Valahiei de o populație ocupată în agricultură; un război economic între Austro-Ungaria și România (1886-1900), și închiderea pentru o scurtă perioadă de timp a graniței carpatice. În prezent, majoritatea păstorilor din Săliște, obligată să-și vândă turmele uriașe, au început să se ocupe cu comerțul itinerant sau stabil în orașele din Valahia, au cumpărat sau au vândut pământ în Dobrogea, au devenit meșteșugari, în ciuda aversiunii lor din trecut față de această ocupație”).

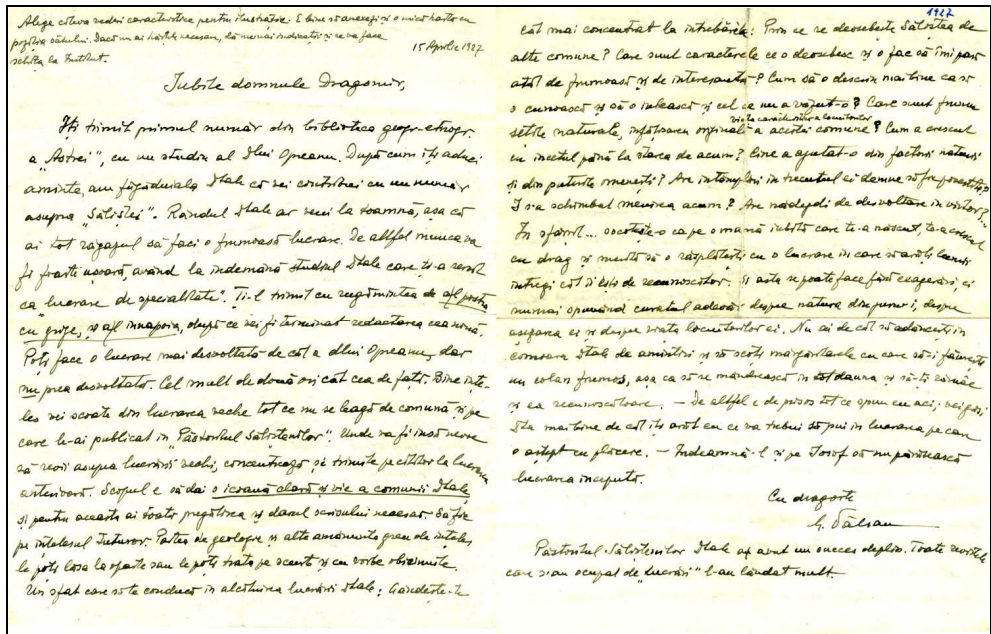

Fig. 2. Scrisoare adresată de savantul George Vâlsan profesorului Nicolae Dragomir (15 aprilie 1927).

În scrisoarea din 15 aprilie 1927, după o scurtă introducere, savantul îl anunță pe Dragomir să pregătească o lucrare „*asupra Săliștei, dar nu prea dezvoltată*”, programată să apară în toamna aceluiași an în „Biblioteca Astra”. Urmează câteva sfaturi – pe care noi le considerăm memorabile – pe care savantul i le dă, cu scopul „*să dai o icoană clară și vie a comunei Dtale, și pentru aceasta ai toată pregătirea și darul scrisului necesare*” (fig.2).

„Iată sfaturile magistrului: „pentru ca lucrarea să fie pe înțelesul tuturor”, anume ca „partea de geologie și alte amănunte greu de înțeles, le poți lăsa la o parte sau le poți trata pe scurt și cu vorbe obicinuite[...]. Gândește-te cât mai concentrat la întrebările: Prin ce se deosebește Săliștea de alte comune? Care sunt caracterele ce o deosebesc și o fac să îmi pară atât de frumoasă și de interesantă? Cum să o descriu mai bine ca să o cunoască și să o iubească și cel ce nu a văzut-o? Care sunt frumusețile naturale, înfățișarea originală a acestei comune, viața caracteristică a locuitorilor? Cum a crescut cu încetul până la starea de acum? Cine a ajutat-o din factorii naturali și din puterile omenești? Are întâmplări în trecutul ei demne să fie povestite? I s-a schimbat menirea acum? Are nădejdi de dezvoltare în viitor? ... În sfârșit... socotește-o ca pe o mamă iubită care te-a născut, te-a crescut cu drag și merită să o răsplătești cu o lucrare în care să arăți lumii întregi cât îi ești de recunoscător. Și asta se poate face fără exagerări, ci numai spunând curatul adevăr despre natura din juru-i, despre așezarea ei și despre viața locuitorilor ei”.

La sfârșitul scrisorii, Vâlsan îi scrie cu bucurie că „păstoritul Săliștenilor Dtale a avut un succes deplin. Toate revistele care s-au ocupat de «Lucrări» l-au lăudat mult”.

Urmează o pauză de câțiva ani în corespondența dintre George Vâlsan și Nicolae Dragomir, până în 1934. Perioada a corespuns revenirii savantului la București, în 1929-1930, și a acutizării bolii sale de piept în urma zdrobirii toracelui, survenit în accidentul

feroviar de la Ciurea-Iași din 1924. În același timp, Nicolae Dragomir s-a transferat la Școala Normală din Cluj și apoi la Liceul Barițiu din același oraș, unde în paralel cu activitatea didactică, el va continua seria anchetelor sale printre oierii mărgineni, pregătind un vast studiu despre cum au ajuns ei în Basarabia, Crimeia, Caucaz, avaturile lor de acolo, până în America de Nord, în Statele Unite.

Într-o scrisoare – credem noi, o copie – pe care Dragomir a expediat-o magistrului său la 10 aprilie 1934, acesta îi cere părerea despre studiul său asupra peregrinărilor oierilor mărgineni, ca unuia care „poartă o deosebită grijă chestiunilor românești”. Ne reține atenția în această epistolă tonul temător al lui Dragomir, ce reiese din afirmația: „vă trimit – mărturisesc, în mod clandestin, căci cunoașteți împrejurările de pe la noi – această lucrare, cu rugarea să binevoiți a o răsfăi cât de fugitiv și a Vă da părerea, dacă merită să fie îndreptată și dată publicității” (fig. 3). Să reamintim cititorilor că este vorba de calvarul oierilor mărgineni pe care revoluția bolșevică i-a prins acolo, ei nemaiputându-se întoarce acasă, și care, în procesul comunizării Rusiei, cu precădere în cursul anilor 1929-1935, au fost deposezați în modul cel mai abuziv, chiar barbar, de întreaga lor agoniseală, au fost închiși, batjocoriți și chiar uciși. Din moment ce studiul a văzut lumina tiparului în volumul al VI-lea al „*Lucrărilor Institutului de Geografie al Universității din Cluj*”, magistrul și-a dat acordul, ba mai mult, după moartea sa, survenită în august 1935, lucrarea primește în anul 1941 premiul Academiei Române la secțiunea geografie.

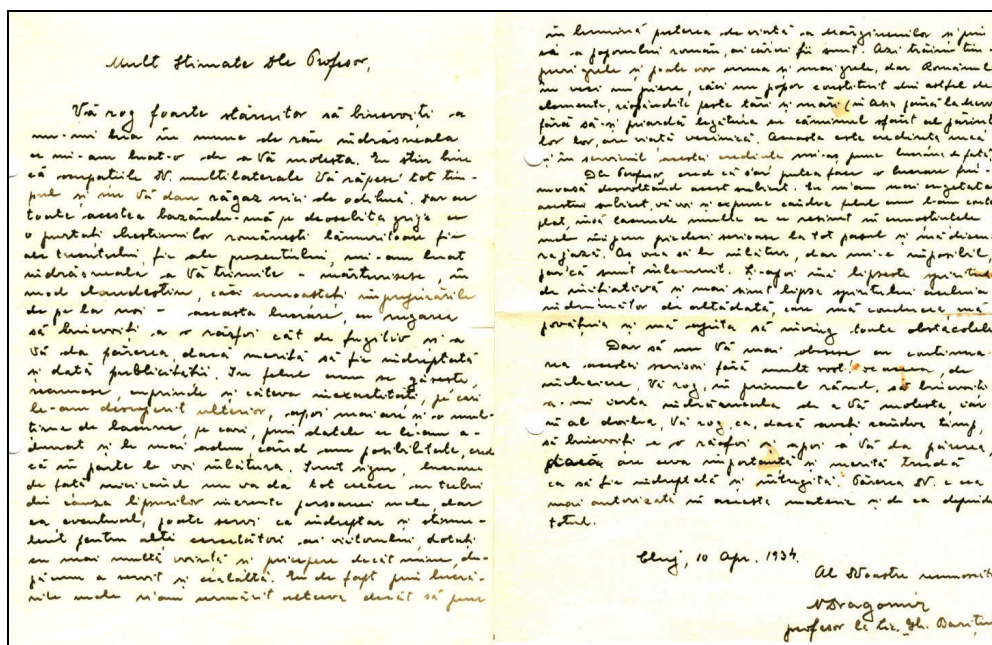

Fig. 3. Scrisoare adresată de Nicolae Dragomir mentorului său, profesorul George Vâlsan (10 aprilie 1934).

Chiar de la apariția sa, studiul a fost remarcat de profesorul Ion Simionescu, care, la 10 februarie 1938 în ziarul „*Timpu*”, sub titlul „*Wikingii români*” îi face o elogioasă recenzie, comparându-i pe oierii mărgineni cu „*wikingii din veacul al optelea care au rămas*

vestiți ca energie omenească”, care au ajuns înaintea lui Columb în America, precum oierii mărgineni „în călătoria lor pentru câștigul pâinei zilnice e o întreagă epopee, în care elementele naturii sunt totuși învinse prin eroism și voință [...]. Icoana energiei noastre, în care mai putem pune oarecare speranțe de îndreptare mi-a fost evocată de lucrarea dlui N.Dragomir. Autorul limitează sfera Mărginenilor la vreo 13 comune din jurul Săliștei, între care se numără și locuitorii din Jina și Poiana rămași încă oierii de odinioară și ca ocupațiune și ca port”.

În vara anului 1935, George Vâlsan se stinge din viață; la 7 februarie 1935 îi expediază lui Nicolae Dragomir ultima scrisoare în care îi apreciază noul studiu, dar nu numai: „Lucrarea Dtale e tot așa de bună ca și cea dintâi. În privința aceasta poți fi fără grije. Ești singurul dintre Ardelenii care au lucrat cu mine și care știe nu numai să muncească răbdător, dar și să aibă un plan foarte clar și o expunere frumoasă. Sunt convins că orice vei mai lucra, va fi bine”. După ce își exprimă bucuria la aflarea intenției lui Dragomir de a studia întreg oieritul Mărginenilor, „acest cuiabar de păstorie” față de care „numai Săcelenii Brașovului au calități asemănătoare”, și după câteva întrebări care să-l conducă pe Dragomir a le lămuri, urmează o pagină memorabilă în care magistrul, simțindu-și sfârșitul aproape, se destăinuie. În fapt, este o impresionantă caracterizare a lui Nicolae Dragomir (fig. 4).

Printre altele, magistrul îi scrie: „- Cum poți vorbi de descurajare? Fiecare avem necazuri – uneori mari de tot, – dar puterea gândului bun trebuie să le învingă pe toate. Trebuie să găsești sprijin în trecutul Dtale de viață curată și în opera pe care ai realizat-o până acum și care e remarcabilă. Toți prietenii mei, cărora le-am recomandat să te citească, te prețuiesc. Părintele Bobulescu (care acum adună material pentru un vast studiu asupra satului la Români) te recitește cu încântare. – Dar eu, crezi că te-am uitat și te voi lăsa fără sprijin? Eu te țin minte din primele lecții ale cursurilor de

vară pe care le-am ținut la Cluj. Ședeai cam prin fund, spre fereastră, luai mereu note și mă priveai cu ochi de lumină și de cutremur, ca la descoperirea unei vocații. Și multe din îndrumările mele de atunci le dau numai pentru Dta. Deși nu ți-am spus-o niciodată, ai fost unul din elevii mei cei mai iubiți, fiindcă simțeam cum sămânța cade pe ogor proaspăt și rodește. Era o desfătare să privesc în ochii Dtale. Mă simțeam ca într-o poiană ascunsă între brazi și plină de rouă, pe care n-a scuturat-o încă nici un pas de om. – Văd că supărările au venit, au svânat roua și au cosit iarba cea frumoasă. Așa ne cosește pe toți vremea și vârsta. Dar eu cred că în suferințele bune și dezinteresate, ca al Dtale, rezerva de energie e aproape nesecată. Te crezi doborât dar te vei înălța iarăși. Poiana cea ascunsă va înflori ca și mai înainte spre mulțumirea pușinilor prieteni care o cunosc și o privesc cu drag din depărtare”.

Ce-am mai putea adăuga? Nimic! Mă copleșește puritatea sentimentelor lui Vâlsan, aș vrea ca prin tunelul timpului să mă transpun în acea perioadă fastă a României, când toate energiile creatoare ale oamenilor săi s-au putut manifesta plenar. Mă încearcă și un gând înnegurat! Cum s-a putut ca un astfel de profesor ca Nicolae Dragomir, pe care

Fig. 4. Picul ultimei scrisori adresate lui Nicolae Dragomir de mentorul său, George Vâlsan.

unul dintre cei mai mari geografi români l-au caracterizat așa cum am văzut mai sus, să fie marginalizat?, de ce toți membrii Institutului de Geografie al Universității din Cluj, colectiv din care și el a făcut parte, au fost înlăturați – cu o singură excepție, după 1947?. Răspunsul îl intuim, se poate și dovedi, însă intenția noastră este una recuperatorie și nicidecum revanșardă.

4. CORRESPONDENȚA CU CONSTANTIN BRĂTESCU

În același plan al corespondenței profesionale, legat de studiul privind transhumanța oierilor mărgineni în Dobrogea de Sud (Cadrilater), se înscrie schimbul epistolar cu profesorul Constantin Brătescu de la Institutul de Geografie al Universității din Cernăuți, directorul revistei Societății Culturale Dobrogene, „*Analele Dobrogei*”. Pentru numărul festiv închinat Cadrilaterului „*după un pătrar de secol 1913-1938 de stăpânire civilizatoare românească*”, profesorul Brătescu cere unui număr de douăzecișiopt de specialiști din varii domenii ale științelor de la cele patru universități românești, printre ei numărându-se și Nicolae Dragomir, articole referitoare la această parte de țară. Corespondența cu acesta se referă tocmai la publicarea studiului său asupra transhumanței oierilor mărgineni în Cadrilater.

Într-un final fericit, Dragomir își vede publicat studiul alături de alte pagini ale unor savanți și tineri cercetători precum Radu Vulpe, Nicolae Bănescu, Dimitrie Onciul, Alexandru P. Arbore,

Ioan Nistor, A.N. Pineta, Dumitru Stoicescu, Dan Iliescu, Simion Mehedinți și, desigur, Constantin Brătescu. Ce se va fi întâmplat după 1947 cu toți aceștia, care au lucrat cu sârg pentru țara lor?. Mă voi opri doar la cel considerat cel mai mare geograf român, Simion Mehedinți, ridicat prin merite proprii din rândul țăranilor răzeși vrânceni de la Soveja la cele mai înalte demnități, în a căruia casă ființează în prezent Institutul de Geografie al Academiei Române. Am să redau o secvență din viața sa de după 1947,

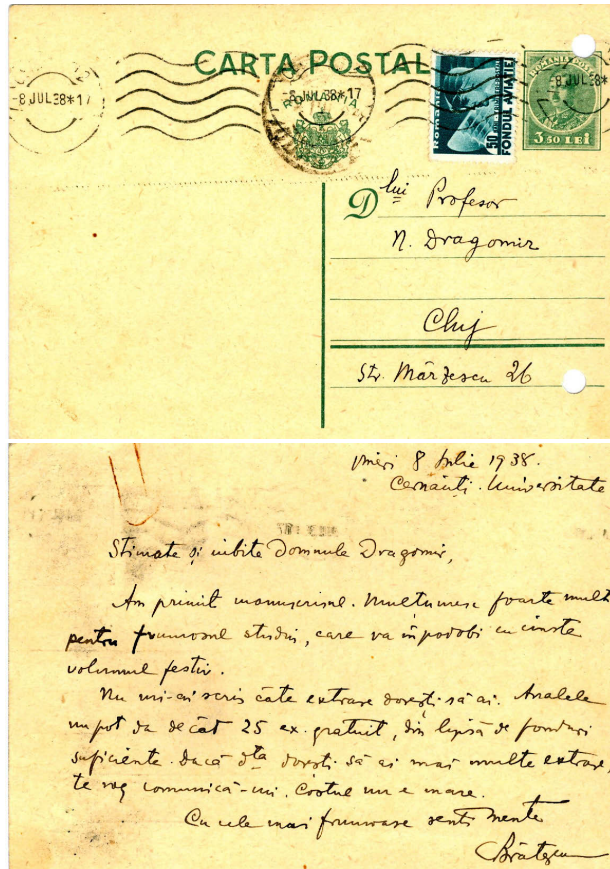

Fig. 5. Carte poștală (recto,verso) expediată lui Nicolae Dragomir de editorul Constantin Brătescu.

apelând la amintirile chirurgului Ion Juvara (1996, *op. cit.*, p. 244): „Pe profesorul Simion Mehedinți l-am operat pentru un cancer sigmoidian. Împlinise 82 de ani, dar avea o stare biologică perfect normală. Atât înainte, cât și după operație, lucra zilnic 4-6 ore. Fusesse evacuat din casa sa, nu avea pensie și o ducea destul de greu, dar suporta totul cu demnitate; nu l-am auzit niciodată plângându-se de situația în care se găsea. Într-o zi a venit în clinică profesorul Constantin I. Parhon, să o viziteze pe una din colaboratoarele lui care fusesse operată. l-am spus că Simion Mehedinți este internat și operat. A intrat să-l vadă. Erau vechi prieteni. L-a întrebat dacă are pensie. A răspuns că nu. «Bine, am să intervin să-ți dea pensie», a spus profesorul Parhon. «Nu primesc decât dacă se va da tuturor colegilor mei!», a răspuns Simion Mehedinți, spre uimirea mea care știam cât de greu trăia. Oricine citește acest episod își poate da seama ce om era profesorul Mehedinți. Am de la el un tablou de Tonitza, dar mai valoroasă e scrisoarea de mulțumire în care face considerente asupra comportării oamenilor în vremea pe care o trăim, precum și asupra calităților deosebite ale poporului român care a trecut prin atâtea epoci istorice vitrege”. Aceasta era calitatea umană la marea majoritate a intelectualilor formați în România monarhică...

Revenind la corespondența profesorului Brătescu cu Nicolae Dragomir, acesta îi cere să evidențieze în studiul său că „teritoriul Cadrilaterului intră în zona de expansiune a elementului românesc”, probată atât de perfect prin fenomenul transhumanței oierilor mărgineni, chestiune în care „Dta ai cuvântul hotărâtor”, urându-i la final „succes frumos la lucru!”. Meticulos, având o educație germană, profesorul Brătescu revine la 15 mai 1938 cu întrebarea când ar putea să-i trimită articolul, căci „e timpul să pun volumul sub presă”.

În ultima carte poștală expedită de profesorul Brătescu lui Nicolae Dragomir, la 8 iulie 1938 (fig. 5), acesta îi mulțumește pentru studiul care „va împodobi cu cinste volumul festiv”, încheind „cu cele mai frumoase sentimente”, dovada aprecierii de care se bucura autorul studiului.

Cu certitudine, corespondența profesorului Nicolae Dragomir cu geografi a fost mai vastă, însă am abordat și semnalat – socotim noi – fragmente din cele mai elocvente exemple.

5. CONCLUZII

Din publicarea fragmentelor din corespondența inedită a profesorului Nicolae Dragomir cu cei doi mari geografi, George Vâlsan și Constantin Brătescu, se pot schița unele concluzii.

În primul rând, se remarcă raporturile sincere și dezinteresate dintre magistru și învățăcel, presărate cu sentimente de iubire și de prețuire reciprocă.

Apoi, se reliefează faptul că profesorul, savantul Vâlsan, era dublat de omul și de „cetățeanul” Vâlsan, pătruns de misiunea sa de formare a tinerelor cadre, a specialiștilor națiunii, care să ducă țara mai sus. Cu această misiune asumată – doar de aceea se făcuse profesor! – Vâlsan transmite neobosit, fără rezerve, cunoștințele sale tinerilor studenți de la Cluj, capitala Transilvaniei de curând unită cu România, cerându-le s-o cerceteze și să-i prezinte aspectele geografice specifice. Mai mult, „urmărind o studiere sistematică a Carpaților din punct de vedere geografic”, le cere studenților săi să cerceteze „târgurile pe înălțimi, viața în colibe și în baltă, harta drumurilor pastorale etc.”, sugerându-le „un plan amănunțit de monografie pastorală”.

Profund motivat și determinat în același timp, savantul și pedagogul Vâlsan caută să citească pe fețele studenților săi reacția lor la cunoștințele transmise și ce observă? Dintre cursanți se remarcă un tânăr care ședea „*cam prin fundul sălii*”, care „*lua mereu note*” și își privea profesorul „*cu ochi de lumină și de cutremur, ca la descoperirea unei vocații*!”. Relevându-i-se un element valoros și promițător, savantul nu ezită să-i îndrume pașii în cercetarea geografică, îndemnându-l să lucreze constant, scriindu-i: „*câte puțin, dar fă ceva în direcția aceasta*”.

Mentorul spiritual este și un mentor de viață; savantul nu ezită să dea și „*sfaturi pentru studenți*”, inclusiv lui Nicolae Dragomir ajuns de-acum profesor de liceu.

Altruismul magistrului se manifestă și în sprijinirea publicării studiilor fostului său student, recomandându-l anturajului său și după ce revine la București (1929). Nici nu se pune problema să semneze cumva alături de el!. În treacăt fie spus, eu nu am găsit articole publicate în perioada interbelică cu doi sau mai mulți autori!!.

Devenit un foarte bun cunoscător al „*oieritului mărginenesc*”, Nicolae Dragomir este solicitat de profesorul Constantin Brătescu să publice în volumul omagial al „*Analelor Dobrogei*” ce marca douăzeci și cinci de ani (1913-1938) de administrație românească în Cadrilater, un studiu privind transhumanța mărginenilor în sudul Dunării, pentru a demonstra primatul elementului românesc de acolo. Se pare că profesorul clujean s-a achitat cu bine, întrucât neobositul cercetător al regiunii Mării Negre și redactor al analelor îi mulțumește pentru studiul care „*va împodobi cu cinste volumul festiv*”.

Prezentarea fragmentelor epistolare dintre George Vâlsan și Constantin Brătescu cu Nicolae Dragomir, ne dezvăluie personalități deosebite, caractere integre, atât ale celor care dau, care împărtășesc din cunoștințele și experiența lor, care promovează interesul național respectând realitățile, cât și al celui care primește învățătura și care se pune, la rândul său, în slujba formării și educării tinerei generații. Exemplul este demn de urmat, mai ales în prezent, când, de peste douăzeci de ani, în România bântuie o secetă năprasnică sub o ploaie de vorbe!.

* * *

Autorul mulțumește fiului cel mic al profesorului Dragomir, Domnului Viorel Dragomir, pentru bunăvoința cu care mi-a pus la dispoziție corespondența privată a tatălui său, precum și redacției revistei Studia UBB, seria Geographia, care și-a dat acceptul pentru publicarea acestui articol în limba română. Traduse într-o oricare altă limbă, scrisorile și-ar fi pierdut farmecul și forța ideilor transmise. În treacăt fie spus, o revistă care se respectă, inclusiv una științifică, spre a fi în tonul învățăturilor programatice pe care ni le-a transmis George Vâlsan, publică în limba națională și servește națiunii. Intelectualitatea românească interbelică, atât de determinată în promovarea culturii țării noastre în lume, se ghida după aserțiunea unanim acceptată că „prin Poarta Națională se intră în Universalitate!”. Sigur că, în această lume globalizată, articole care ar putea interesa o comunitate științifică mai largă, este oportun să fie publicate în limbi străine.

BIBLIOGRAFIE

1. Bucuța, E. (1942), *Cuvânt înainte*, în George Vâlsan, *Sfaturi pentru studenți*, Edit. Casa Școalelor, București.
2. Dragomir, N. (1926), *Din trecutul oierilor mărgineni din Săliște și comunele din jur*, în *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*, vol. II, 1924-1925, Tipografia Ardealul, Cluj.
3. Dragomir, N. (1927), *Nedeea din Poiana Muierii*, în *Calendarul Asociațiunii ASTRA*, Edit. Asociațiunii, Sibiu.
4. Dragomir, N. (1938), *Oierii mărgineni în Basarabia, Caucaz, Crimeia și America de Nord*, în *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*, vol. VI, Tipografia Cartea Românească, Cluj.
5. Dragomir, N. (1938), *Oierii mărgineni și transhumanța lor în Dobrogea de Sud*, în *Analele Dobrogei*, anul XIX, vol. II, Cernăuți.
6. Juvara, I. (1996), *Așa a fost. Amintirile unui chirurg*, Edit. Du Style, București.
7. Păcurar, Al. (2007), *Incursiune în memoria locurilor*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
8. Păcurar, Al. (2012), *Nicolae Dragomir (1890-1982) – A Rightful Redemption*, în *Studia UBB Geographia* (LVII), 1/2012, Cluj-Napoca.
9. Renan, E. (1895), *Qu'est-ce qu'une Nation*, în *Discours et conférences*, Paris.
10. Simionescu, I. (1938), *Wikingi români*, în *ziarul Timpul* din 10 II, București.
11. Vâlsan, G. (1921), *Conștiință națională și Geografie. Lecțiune inaugurală a cursului de Geografie la Universitatea din Cluj*, Tipografia „Convorbiri Literare”, București.